

KONSTITUCINIAI TEISMAI EUROPOS SĄJUNGOS TEISINĖJE ERDVĖJE

Eglė Kybartienė *

*Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Europos Sąjungos teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 271 4512
Elektroninis paštas egler@mruni.lt*

Pateikta 2007 m. gegužės 9 d., parengta spausdinti 2007 m. birželio 26 d.

Santrauka. Šiame straipsnyje aptariamas teismų, valstybėje narėje vykdančių konstitucingumo kontrolę, skirtingumas. Pabrėžiama, kad yra du pagrindiniai tokios kontrolės modeliai: amerikietiškas modelis paremtas tuo, kad konstitucinę kontrolę vykdo bendrosios kompetencijos teismai ir europietiškas (dar kitaip austriškas) modelis, pasižymintis atskiro konstitucinio teismo buvimu. Jis įsteigiamas šiam konkrečiam tikslui.

Konstituciniai teismai, įsteigti kaip atskiri teismai, turi teisės aktų konstitucingumo priežiūros monopolį.

Teismai, turintys konstitucinę jurisdikciją, priklauso bendrosios kompetencijos teismų hierarchijai ir sprendžia konstitucinius klausimus. Jiems priskirta teisės aktų konstitucingumo priežiūros funkcija – tokia funkcija nenumatyta paprastiems teismams.

Straipsnyje pabrėžiama, kad Europos Teisingumo Teismas, nors ir turi būdingų nacionaliniams konstituciniams teismams bruožų, bet dėl to, kad jo kompetencija daug platesnė nei konstitucinių teismų, jis labiau panašus į Aukščiausiąjį Teismą, turintį konstitucinę jurisdikciją.

Straipsnyje analizuojamos Europos Teisingumo teismo ir nacionalinių konstitucinių teismų santykių problemos, paaiškinant, kodėl konstituciniai teismai taip vangiai pripažįsta Europos Bendrijų teisės viršenybę.

Straipsnyje svarstoma, ar konstituciniai teismai patenka į Steigimo Sutarties 234 straipsnio „teismų ir tribunolų“ formuluoimą. Analizuojama susidariusi padėtis, atkreipiant dėmesį į ETT ir pačių konstitucinių teismų nuomones. Taip pat bandoma įrodyti, kad konstitucinių teismų pareiga – kreiptis į Teisingumo Teismą. Pateikiamas kai kurių valstybių narių konstitucinių teismų požiūris į jų bendradarbiavimą su ETT.

Pagrindinės sąvokos: Europos Teisingumo Teismas, konstituciniai teismai, teismai, turintys konstitucinę jurisdikciją, Europos Bendrijos Steigimo Sutarties 234 straipsnis, konstitucingumo kontrolė.

IŽANGA

John Temple Lang [1] dar 1997 m. rašė: „Kiekvienas nacionalinis teismas Europos Bendrijoje dabar yra Bendrijos teismas. Nacionaliniai teisėjai, kartu su Teisingumo Teismu, turi pareigą prižiūrėti, ar taikant ir aiškinant Sutartį, Bendrijos teisė yra gerbiama. Kiekvienas nacionalinis teismas, neatsižvelgiant į jo galias, yra Bendrijos teismas, turintis galią taikyti Bendrijos teisę. Ši pareiga yra suteikta Bendrijos konstitucinės teisės“ [2, p. 3].

Temple Lang ir kiti teisininkai [3] pateikė nacionalinių teismų kaip Bendrijos teismų pareigų sąrašą [4]:

- pareiga taikyti Bendrijos teisę kaip visumą ir ginti teises, kurias ji suteikia asmenims ir atitinkamai netaikyti jokių nacionalinės teisės nuostatų, kurios yra priešingos Bendrijos teisei [5].
- pareiga neleisti valdžios institucijoms remtis nacionaliniais teisės aktais, nesuderinamais su direktyvomis, kurios turėjo būti įgyvendintos [6].
- pareiga aiškinti ir taikyti nacionalinės teisės aktus suderinamai su Bendrijos teise [7].
- pareiga užtikrinti, kad valstybė narė atlygintų už žalą ir nuotolius patirtus dėl Bendrijos teisės pažeidimo ir tai būtų atlyginta adekvačiai [8; 9].
- pareiga suteikti laikinas priemones, kad būtų apgintos Bendrijos teisės asmenims suteikiamos teisės [10].

* Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Europos Sąjungos teisės katedros lektorė.

- pareiga ginti Bendrijos pagrindines teises, kaip numatyta Bendrijos teisėje [11].
- pareiga gerbti Bendrijos institucijų jurisdikciją ir vengti prieštaraujančių sprendimų [12].
- pareiga kreiptis į Europos Teisingumo Teismą dėl Bendrijos teisės išaiškinimo ar galiojimo [13].

Šiame straipsnyje iškelta pagrindinė problema, – konstitucinių ar jiems prilygintų teismų santykis su Europos Teisingumo Teismu. Ar konstitucinis teismas irgi yra Bendrijos teismas?

Nacionalinėje teisės sistemoje konstituciniai teismai daugiausiai veikia kaip pagrindiniai konstitucijos vientisumo saugotojai. Jų pareiga laikytis konstitucijos ir užtikrinti jos viršenybę. Visi teismai turi veikti pagal konstituciją, kaip ir visos kitos valstybės institucijos, bet konstituciniams teismams konstitucijos laikymasis yra jų *raison d'être* [14].

Kai kurie konstituciniai teismai yra nacionalinio konstitucinio dialogo pagrindiniai veikėjai ir sprendžia klausimus, kitose valstybėse priklausančius politinėms jėgoms, kurios tiesiogiai atstovauja piliečiams. Konstitucinių teismų ir teismų, turinčių konstitucinę jurisdikciją, įtaka teisės aktų konstitucinėje priežiūroje (toliau – ir kontrolė) yra nevienoda, bet bendrų dalykų pastebėti galima.

Šis straipsnis tiria, ar konstituciniai teismai patenka į Europos Bendrijų Steigimo Sutarties (toliau – ir Steigimo Sutartis, Sutartis) 234 straipsnio „teismų ir tribunolų“ sąvoką, jei taip, ar jie turi pareigą kreiptis į Europos Teisingumo Teismą (toliau – ir Teisingumo Teismas, Teismas, ETT) ir koks pačių valstybių narių konstitucinių teismų požiūris į iškeltus klausimus. Dar vienas klausimas nagrinėjamas šiame straipsnyje – Teisingumo Teismas kaip Europos konstitucinis teismas.

Straipsnį sudaro keturios dalys. Pradedama (1 skyrius) teismų, turinčių konstitucinę jurisdikciją, apibūdinimu. Antrajame skyriuje pateikiamas Europos Teisingumo Teismo, kaip „konstitucinio teismo“, įvertinimas. Trečiajame skyriuje atskleidžiama Teisingumo Teismo ir nacionalinių konstitucinių teismų santykių problematika. Ketvirtajame skyriuje pateikiamas kai kurių nacionalinių konstitucinių teismų požiūris į bendradarbiavimą su ETT. Straipsnis baigiamas išvadomis.

1. TEISMŲ, TURINČIŲ KONSTITUCINĘ JURISDIKCIJĄ, APIBRĖŽIMAS

Nacionalinėje ir lyginamojoje teisinėje literatūroje, kalbant apie konstitucinius teismus ir teismus, turinčius konstitucinę jurisdikciją [15], daugiausia dėmesio teikiama konstitucingumo kontrolės, atsižvelgiant į konstituciją, galiai.

Konstituciniai teismai taip pat gali turėti papildomų įgaliojimų. Konstitucinis teismas federacinėse valstybėse, kaip federacinis teismas, nagrinėja ginčus, kilusius tarp federacijos ir Länder (žemių), taip pat tarp Länder (žemių) [16], arba ginčus, kilusius nacionalinių viešosios valdžios institucijų tarpusavyje santykiuose [17]. Be to, konstitucinis teismas gali būti rinkimų teismas [18].

Teisės aktų konstitucingumo priežiūra būdinga jiems visiems. Bendrosios kompetencijos teismai tokios galios neturi.

Konstituciniai teismai įsteigti kaip atskiri teismai, atskiriant nuo bendrosios kompetencijos teismų ar bent neįtraukiant į bendrosios kompetencijos teismų hierarchiją. Jie turi teisės aktų konstitucingumo priežiūros monopolį.

Teismai, turintys konstitucinę jurisdikciją, priklauso bendrosios kompetencijos teismų hierarchijai, sprendžia konstitucinius klausimus, ir jiems priskirta teisės aktų konstitucingumo priežiūros funkcija. Tokia funkcija nenumatyta paprastiems teismams.

Kai kurie bendrosios kompetencijos teismai gali reikšti nuomonę konstituciniais klausimais, ir kai kurie tai yra padarę dėl Europos Bendrijos ir konstitucinės teisės santykio, bet jie nėra įvardijami kaip „teismai, turintys konstitucinę jurisdikciją.“

1.1. Bendrosios kompetencijos teismai, reiškiantys nuomonę konstituciniais klausimais

Kiekvienam teismui gali iškilti konstituciniai klausimai, poreikis taikyti konstitucines nuostatas, konvencijas ir principus. Pavyzdžiui, Nyderlandų Hoge Raad neturi konstitucinės priežiūros galių, bet ir jam kartais kyla konstitucinės prigimties klausimų bei jo sprendimai gali turėti konstitucinių aspektų [19, p. 215].

Konstituciniai teismai bylas sprendžia kitaip nei bendrosios kompetencijos teismai. Kiekviena konstitucinio teismo sprendžiama byla apima daug daugiau nei konkrečios bylos ribas.

Nyderlandai ir Didžioji Britanija neturi konstitucinio teismo. Bendrosios kompetencijos teismai nepatenka į šio straipsnio nagrinėjimo sferą.

1.2. Teismai, turintys konstitucinę jurisdikciją

Amerikietiškajai sistemai būdinga, kad konstitucinės justicijos funkcija patikima šalies teismų visumai, ir ji ištis nesiskiria nuo paprasto teisingumo įgyvendinimo tuo požiūriu, kad visus ginčus, nesvarbu, kokia jų prigimtis, nagrinėja tie patys teismai, laikydamiesi beveik tų pačių sąlygų [20, p. 18].

Amerikietiškaji konstitucijos teisminės apsaugos modelį apibūdina keli pagrindiniai bruožai. Pirmiausia, ši apsauga yra universalus pobūdžio. Ji taikoma ne tik įstatymams, bet ir visų lygių valdžios institucijų aktams bei veiksniams. Antra, tai išskaidyta apsauga. Konstitucingumo klausimai nagrinėjami retsykais, juos sprendžia bet koks teismas, nagrinėdamas konkrečią bylą, jei tai susiję su bylos šalių interesais. Trečia, tai kausatyvinio pobūdžio apsauga, nes konstitucingumo klausimai gali iškilti tik nagrinėjant konkrečią bylą, kurioje viena šalis ginčija normos konstitucingumą. Tai visada subsidiari kontrolė. Teismui tai tik viena iš problemų, kurią reikia išsiaiškinti, norint priimti teisingą sprendimą konkrečioje byloje. Ir ketvirta, ši teisės aktų konstitucingumo kontrolė visada santykinio pobūdžio, nes teismo sprendimas yra privalomas tik ginčo šalims (*inter*

partes). Pats sprendimas teisės normos nepanaikina. Jis nėra visuotinai privalomas (*erga omnes*). Tačiau, priimdami sprendimus, teismai į prieštaraujančias konstitucijai įstatymo ar kito teisės akto normas neatsižvelgia, tarsi jų iš viso nebūtų [21, p. 37].

Tokia sistema yra Švedijoje, Danijoje, Graikijoje ir ne taip seniai įvesta Suomijoje.

Danijoje teismai tvirtina, kad jie įgalioti atlikti konstitucingumo priežiūrą, bet jie dar nesiryžo panaikinti nė vieno Konstitucijai prieštaraujančio teisės akto [22, p. 381]. Danijos teismai dažnai atsisako teisinio vertinimo, kai nagrinėjamas Parlamento priimtų teisės aktų konstitucingumas [23, p. 368].

Švedijoje teismai atlieka konstitucinės priežiūros funkciją tik akivaizdaus pažeidimo atveju.

Ne taip seniai Suomijos teismai pagal naują, 2000 m. priimtą, Konstituciją buvo įgalioti netaikyti Konstitucijai prieštaraujančių teisės aktų.

Airijoje yra mišri sistema. Šioje šalyje konstitucinė kontrolė patikėta bendrosios kompetencijos teismams, bet ne visiems – ji priklauso tik Aukštojo teismo ir Aukščiausiojo teismo jurisdikcijai.

Europietiškojo (kartais vadinamo austriškuoju) konstitucinės kontrolės modelio pagrindinis skirtumas nuo amerikietiškojo tas, kad konstitucinę kontrolę vykdo speciali institucija – Konstitucinis teismas [21, p. 38].

1.3. Konstituciniai teismai

Konstitucinis teismas yra teisminė institucija, įkurta specialiai ir išimtinai konstituciniams ginčams nagrinėti, nepriklausanti paprastųjų teismų sistemai ir nepriklausoma nuo jos, kaip ir nuo kitų viešosios valdžios institucijų [20, p. 16].

Kai kurie konstituciniai teismai: Vokietijos Bundesverfassungsgericht [24], Italijos Corte costituzionale, Prancūzijos Conseil constitutionnel [25], Ispanijos Tribunal constitucional, Portugalijos Tribunal constitucional, Belgijos Cour d'arbitrage arba Arbitragehof, Austrijos Verfassungsgerichtshof ir Liuksemburgo Cour constitutionnelle (dar kitaip „Austrijos modelis“, „Kelzeno modelis“) yra vadinamojo europinio modelio [26]. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas taip pat priklauso europiniam modeliui [27], kaip ir daugelis kitų naujųjų ES valstybių narių konstitucinių teismų [28].

Galima pabandyti įvardinti teigiamus Europinio modelio aspektus konstitucinei kontrolei [29, p. 104]:

- teisėjai dirba atskiroje institucijoje, atskiroje nuo bendrosios kompetencijos teismų;
- teisėjai save laiko specialios institucijos nariais, kurių pareiga būti Konstitucijos saugotojais;
- tokie teisėjai gali spręsti konstitucinius klausimus geriau nei bendrosios kompetencijos teisėjai;
- daugelyje Europos valstybių konstitucinių teismų teisėjai turi būti teisininkai [30].

Išnagrinėjus konstitucinių teismų modelius, galima sakyti, kad konstituciniams teismams būdinga tai, jog konstitucijos teisminė apsauga patikėta specialiai tei-

sminio pobūdžio institucijai (konstituciniam teismui). Kiti teismai šių klausimų nesprenžia. Antra, konstitucinio teismo vykdomai konstitucijos apsaugai būdingas kompleksinis pobūdis, nes konstitucinio teismo veikla apima ne tik įstatymų konstitucingumo kontrolę, bet ir ginčus, susijusius su konstitucijos taikymu (rinkimų ir federaciniai ginčai, individų konstituciniai skundai ir t. t.). Trečia, konstitucinio teismo vykdoma konstitucinė kontrolė yra abstrakti. Ji nėra būtinai susieta su konkrečiu teisės taikymo atveju. Ketvirta, kontrolė yra absoliutaus pobūdžio, nes konstitucinio teismo sprendimas privalomas *erga omnes*. Konstitucinio teismo sprendimo pasekmės – akto anuliavimas arba pašalinimas iš teisės sistemos [21, p. 39–40].

Apibendrintai galima būtų pasakyti, kad tiek konstituciniai teismai, tiek teismai, turintys konstitucinę jurisdikciją:

- atlieka teisės aktų konstitucingumo priežiūrą;
- vertina save kaip pagrindinius konstitucijos saugotojus.

2. EUROPOS TEISINGUMO TEISMAS KAIP KONSTITUCINIS TEISMAS

Europos Teisingumo Teismas dažnai vadinamas konstituciniu teismu. Europos Bendrijos Steigimo Sutarties 220 straipsnyje nustatyta, jog „Teisingumo Teismas užtikrina, kad aiškinant ir taikant šią Sutartį būtų laikomasi teisės“. Kaip aukščiausias Bendrijos teisinės tvarkos teismas, jis laipsniškai darėsi panašus į Konstitucinį teismą, plėtodamas Bendrijos principus, tokius kaip ES teisės viršenybės, tiesioginio veikimo, numanomų galių ir kitus. Jis įvedė pagrindines (*fundamental*) teises kaip Bendrijos teisės bendrąjį principą ir elgėsi kaip Konstitucinis teismas, aiškindamas ir vystydamas Bendrijos teisę.

Dėl ko ETT laikomas konstituciniu teismu? ETT kai kurios funkcijos yra labai panašios į konstitucinių teismų ar teismų, turinčių konstitucinę jurisdikciją.

Be abejonės, ETT vykdo konstitucines funkcijas. Bet jis atlieka gerokai daugiau. ETT sprendžia bylas, kuriose gali ir nebūti konstitucinio aspekto:

- ieškinyš dėl panaikinimo (šiuo ieškiniu pareiškėjas prašo panaikinti institucijos priimtą teisės aktą (reglamentą, direktyvą ar sprendimą));
- ieškinyš dėl neveikimo (šis ieškinyš leidžia Teisingumo Teismui tikrinti Bendrijos institucijų neveikimo teisėtumą);
- ieškinyš dėl įsipareigojimų neįvykdymo (šis ieškinyš Teisingumo Teismui leidžia kontroliuoti, ar valstybės narės vykdo įsipareigojimus pagal Bendrijos teisę);
- prašymas priimti prejudicinį sprendimą (siekdami užtikrinti efektyvų ir vienodą Bendrijos teisės aktų taikymą ir siekdami išvengti bet kokių jų aiškinimo skirtumų, nacionaliniai teismai gali, o tam tikrais atvejais privalo kreiptis į Teisingumo Teismą, prašydami išaiškinti Bendrijos teisę, kad, pavyzdžiui, būtų patikrinta jų valstybės įstatymų atitiktis šiai teisei. Prašymu priimti prejudi-

cinį sprendimą taip pat gali būti siekiama patikrinti Bendrijos teisės akto galiojimą);

- apeliacinis skundas (Teisingumo Teismui galima pateikti apeliaciją tik teisės klausimais dėl sprendimų ir nutarčių, kuriuos priėmė Pirmosios instancijos teismas) [31].

ETT turi daugiau pareigų nei specializuotas konstitucinis teismas. Jo vaidmuo prasiplečia plėtojant ne tik konstitucinės teisės vienodumą ir nuoseklumą, patariant nacionaliniams teismams, priimant prejudicinį sprendimą bei nagrinėjant apeliacijas iš Pirmosios instancijos teismo. Tokiu atveju ETT funkcijos labiau panašios į Aukščiausiojo Teismo o ne į konstitucinio teismo, bent jau dėl to, kad konstitucinis teismas griežtai apribotas konstitucinių sprendimų [32, p. 610].

Todėl manytina, kad nėra būtinybės ETT „perdaryti“ į specializuotą konstitucinį teismą. Jis puikiai gali likti teismu, kuris vykdo bendras teismines funkcijas, taip pat nagrinėja konstitucinius klausimus bei ir toliau saugo ES teisės vienodumą ir darnumą.

3. EUROPOS TEISINGUMO TEISMO IR NACIONALINIŲ KONSTITUCINIŲ TEISMŲ SANTYKIS

Europos Teisingumo Teismo ir nacionalinių konstitucinių teismų santykiai iš prigimties yra sudėtingi. Konstitucinis dialogas išryškino tam tikrus konfliktinius elementus.

Pirma, galima ginčo sritis yra nacionalinės konstitucijos viršenybė prieš Europos Bendrijos teisę.

Antra, ETT tiria, kokių pagrindinių teisių ir bendrųjų teisės principų nesilaikė Bendrijos institucijos ir valstybės narės, veikdamos Bendrijos teisės erdvėje. Tai viena iš pagrindinių konstitucinės kontrolės pareigų. Netgi Prancūzijos ir Belgijos konstituciniai teismai [33], kuriems konstitucijose nebuvo ar ribotai buvo pavesta saugoti pagrindines teises, išplėtė savo jurisdikcijas ir įtraukė pagrindinių teisių apsaugą [34, p. 1–23]. ETT išplėtojo savo pagrindinių teisių jurisprudenciją. Pagrindinių teisių apsaugos konstituciniai teismai negali atsisakyti.

Trečia, Teismas sprendžia Bendrijos teisės, kuri visada buvo, žvelgiant iš nacionalinės ir netgi tarptautinės teisės perspektyvos, nacionalinės konstitucinės teisės dalimi ir nacionalinės teisės santykių klausimus. Teismas prisiėmė teisę spręsti dėl Bendrijos teisės įtakos valstybių narių teisei tvarkai. Taip elgdamasis jis veikė labiau kaip konstitucinis teismas. Galima teigti, kad Teismas turėjo įtakos esminės svarbos nacionaliniams konstituciniams klausimams.

Dar vienas aspektas – Teismo prielaida, kad Bendrijos teisė yra viršesnė už nacionalines Konstitucijas. Ši prielaida tikrai nėra lengvai pripažįstama konstitucinių teismų, kurių pareiga yra užtikrinti konstitucijos vientisumą. Teisingai pripažino Francis Jacobs [35]. „Suprantama, kad konstituciniai teismai, kurių pareiga saugoti nacionalines konstitucijas, sunkiai atiduos neribotą viršenybę Bendrijos teisei“ [36, p. 34]. Lietuvos Respublikos Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respub-

likos narystės Europos Sąjungoje“ [37] (jis yra Konstitucijos sudedamoji dalis) 2 dalyje nustatyta, kad Europos Sąjungos teisės normos yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisės sistemos dalis ir, kad jeigu tai kyla iš sutarčių, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga, Europos Sąjungos teisės normos taikomos tiesiogiai, o teisės normų kolizijos atveju jos turi viršenybę prieš Lietuvos Respublikos įstatymus ir kitus teisės aktus. Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs, kad šiose nuostatose yra *expressis verbis* nustatyta kolizijos taisyklė, įtvirtinanti Europos Sąjungos teisės aktų taikymo pirmenybę tais atvejais, kai Europos Sąjungos teisės nuostatos, kylančios iš sutarčių, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga, konkuruoja su teisiniu reguliavimu, nustatytu Lietuvos nacionaliniuose teisės aktuose (nesvarbu, kokia jų teisinė galia), išskyrus pačią Konstituciją [38].

3.1. Ar konstituciniai teismai irgi patenka į „teismų ir tribunolų“ apibrėžimą pagal Sutarties 234 straipsnį?

Kaip buvo nagrinėta anksčiau, konstituciniai teismai skiriasi nuo teismų turinčių konstitucinę jurisdikciją. Aukščiausieji teismai, turintys konstitucinę jurisdikciją: Airijos Aukščiausiasis Teismas ir Danijos Hojesteret. Manoma, nėra jokios priežasties, kodėl pastarieji neturėtų būti įtraukti į „teismo ar tribunolo“ sąvoką pagal Sutarties 234 straipsnį. Teisminėje hierarchijoje jie yra galutinės instancijos teismai ir visada nagrinėja konkrečias bylas. Tiek Hojesteret [23, p. 363], tiek Airijos Aukščiausiasis Teismas yra kreipęsi į ETT [39, p. 392].

Kiek sudėtingesnė yra specialiųjų konstitucinių teismų padėtis. Tai Vokietijos Bundesverfassungsgericht, Italijos Corte costituzionale, Prancūzijos Conseil constitutionnel, Ispanijos Tribunal constitucional, Portugalijos Tribunal constitucional, Belgijos Cour d'arbitrage arba Arbitragehof, Austrijos Verfassungsgerichtshof ir Liuksemburgo Cour constitutionnelle. ETT savo nutarimuose niekada nėra išsakęs savo nuomonės šiuo klausimu.

Pirmą kartą, kai į ETT kreipėsi konstitucinis teismas, priimtino ir jurisdikcijos klausimas nebuvo sprendžiamas [40].

Paklausime, pateiktame Austrijos Verfassungsgerichtshof, Austrijos Vyriausybė suabejojo paklausimo dėl galių pasidalijimo tarp Austrijos teismų pagrįstumu. ETT Austrijos Verfassungsgerichtshof paklausimą priėmė [41].

Gil Carlos Rodríguez Iglesias [42] ir Jean-Pierre Puissochet [43] išreiškė nuomonę, kad konstituciniai teismai turi būti priskirti prie „teismų ir tribunolų“ pagal Sutarties 234 straipsnį, ir atitinkamai jų paklausimai turi būti priimtini. Kaip ir kiekvienas teismas, teismas, turintis konstitucinę jurisdikciją, turėtų prašyti prejudicinio sprendimo iš ETT, jei jiems kyla abejonių dėl Bendrijos antrinės teisės galiojimo [44].

Faktas, kad konstituciniai teismai kartais nacionalinėje teisėje nelaikomi teisminės valdžios dalimi ar įsteigti ne taip, kaip bendrosios kompetencijos teismai,

nėra svarbus [45]. Informacijos dėl nacionalinių teismų prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo 7 p. numatyta, kad „Pagal EB sutarties 234 straipsnį ir EAEB sutarties 150 straipsnį bet kuris valstybės narės teismas tiek, kiek jam priklauso spręsti pagal teisminę sprendimo priėmimo procedūrą, paprastai gali pateikti Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą“. Teismo sąvoką Teisingumo Teismas aiškina kaip savarankišką Bendrijos teisės sąvoką [46]. Ją Teismas aiškina keliasdešimtyje priimtų sprendimų [47].

Konstituciniai teismai įsteigti laikantis teisės. Jie yra nuolatiniai, turi privalomą jurisdikciją, yra nepriklausomi ir taiko įstatymų viršenybės principą. Tas faktas, kad jų kompetencija apsiriboja nacionalinių teisės aktų konstitucingumo kontrole, nereiškia, jog negali iškilti Bendrijos teisės aiškinimo ar galiojimo klausimas.

Be abejo, yra kriterijų, kuriais remiantis galima ginčyti konstitucinių teismų pripažinimą „teismais ir tribunolais“ pagal Sutarties 234 straipsnį: procedūra gali nebūti *inter partes* [48], t. y. gali nebūti ir ginčo.

Yra kelios situacijos, kai nėra aišku, ar konstituciniai teismai turėtų kreiptis į ETT:

- kai konstitucinis teismas sprendžia dėl pasiūlytos Tarptautinės sutarties pakeitimo (*ex ante*).

Tokiu atveju, kai konstitucinis teismas turi patikrinti konstitucingumą pasiūlytos Sutarties, kuri dar neįsigaliojusi, kreipimasis bus nepriimtinas. ETT neturi teisės spręsti klausimų, susijusių su Sutartimi, kuri dar nėra įsigaliojusi. Paminėta situacija susijusi su konstitucine jurisdikcija, pačiais svarbiaisiais konstitucinio aiškinimo klausimais. Todėl tokiu atveju konstitucinis teismas spręš klausimus vienas (Lietuvoje tokios kontrolės Konstitucinis Teismas neatlieka).

- kai konstituciniai teismai sprendžia bendrosios kompetencijos teismų pateiktus prejudicinius sprendimus (Lietuvoje tokios funkcijos Konstitucinis Teismas nevykdo).

Pavyzdžiui, Italijos Corte costituzionale, Belgijos Arbitragehof ir Vokietijos Bundesverfassungsgericht turi jurisdikciją nagrinėti bendrosios kompetencijos teismų pateiktus paklausimus dėl prejudicinio sprendimo konstitucingumo klausimais. Ginčytina, ar tokioms aplinkybėms esant, teisėjas turėtų būti atsakingas už kreipimąsi į Teisingumo Teismą, o konstitucinis teismas turėtų spręsti išimtinai konstitucinius klausimus. Tokios pozicijos laikosi Italijos Corte costituzionale.

Paminėtinas dar vienas kriterijus: laiko apribojimai konstituciniams teismams. Nacionaliniams Konstituciniams teismams kai kuriose bylose nustatytos griežtos laiko ribos, o ETT atsakymas pagal Sutarties 234 straipsnį užtrunka iki dvejų metų. 2003 m. vidutinė tokios bylos nagrinėjimo trukmė buvo 25,5 mėnesio. Tolibinant vidaus darbo metodus ir padaugėjus teisėjų, pagausėjus ES narių (turima omeny priešpaskutinę 2004 m. plėtrą – *aut. pastaba*), Teismui pavyko 2004 m. sutrumpinti vidutinę nagrinėjimo trukmę dviem mėnesiais (t. y. iki 23,5 mėnesio), nors tais metais buvo išnagrinėtos net 262 prejudicinės bylos (2003 m. – 233 bylos). 2005 m. prejudicinės bylos buvo vidutiniškai nagrinėjamos 20,4 mėnesio [49, p. 8].

Bet naujos nuostatos dėl pagreitinotos procedūros ši kriterijų turėtų pašalinti [50].

Ar institucija, teikianti prejudicinį sprendimą, yra „teismas ar tribunolas“, ETT sprendžia pagal Sutarties 234 straipsnį. Net nebūtina, kad tokiu jis būtų laikomas nacionalinėje teisėje. Tokia susiklosčiusi Teismo praktika.

Spręsdamas tokį klausimą, Teismas atsižvelgia į daugelį faktorių, t. y. ar [51]:

- institucija įsteigta laikantis teisės;
- tai nuolatinė institucija;
- jos jurisdikcija privaloma;
- jos procedūra yra *inter partes*;
- ji veikia pagal teisės viešpatavimo principą;
- ji yra nepriklausoma.

3.2. Ar konstituciniai teismai įpareigoti kreiptis dėl prejudicinio sprendimo į Teisingumo Teismą?

Konstitucinių teismų kreipimaisi yra ypač reti. Į Europos Teisingumo Teismą nuo pat jo įsteigimo konstituciniai teismai kreipėsi tik penkis kartus: tris kartus – Austrijos Verfassungsgerichtshof [52], vieną kartą – Belgijos Arbitragehof [53] ir vieną kartą – Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas [54], ir tai padaryta buvo palyginti neseniai. Italijos Corte costituzionale aiškiai išskyrė galimybę kreiptis į ETT.

Visais atvejais buvo keiptasi dėl prejudicinio sprendimo Bendrijos antrinės teisės akto aiškinimo klausimu. Šiuo atveju primintina, kad kai kuriose valstybėse konstitucinės kontrolės funkcijas vykdo aukščiausieji teismai. Airijos Aukščiausiasis Teismas taip pat yra keletą kartų kreipėsi į Europos Teisingumo Teismą, tačiau į Liuksemburgo teismą perduodama mažiau nei 1 procentas visų bylų – maždaug viena byla per metus. Suomijos Aukščiausiasis Teismas yra kreipėsi tris kartus. Taip pat yra kreipėsi ir Švedijos Aukščiausiasis Teismas [55, p. 93].

Galutine instancija bylas sprendžiantys teismai automatiškai patenka į Sutarties 234 straipsnio 3 dalyje apibrėžiamą teismų sąvoką [56].

Gali atsitikti ir taip, kad du teismai bus galutinės instancijos teismai toje pačioje byloje, bet pareiža kreiptis bus suderinta, nes pirmojo teismo pateiktas paklausimas panaikina pareigą teismo, kuris bylą svarsto ant-rasis [57].

Kalbant apie nacionalinius galutinės instancijos teismus, kurie privalo pagal EB sutarties 234 str. trečiąją dalį kreiptis į Teisingumo Teismą su prejudiciniu prašymu, pabrėžtina, kad tokiais laikomi ne tik instituciniu požiūriu aukščiausią vietą nacionalinėse teismų sistemose užimantys teismai (dažniausiai tai kasaciniai arba aukščiausieji teismai), bet ir kiti teismai, kurių sprendimai, remiantis nacionaline teise, negali būti skundžiami. Nacionaliniai konstituciniai teismai irgi patenka į tokių teismų sąrašą [58].

ETT nustatė, kad galutinės instancijos teismo pareigos neįvykdymas pagal Sutarties 234 straipsnio 3 dalį yra pagrindas kilti valstybės atsakomybei [59].

Komisija nė karto nebuvo pradėjusi procedūros prieš valstybę narę dėl to, kad galutinės instancijos teismas nesikreipė į Teismą, nors turėjo pareigą pagal Sutarties 234 straipsnio 3 dalį, bet, matyt, tai visiškai suprantama dėl politinių sumetimų. Tiesa, vieną kartą Komisija yra raštu kreipusis į nacionalinę vyriausybę [60] dėl Sutarties 234 straipsnio 3 dalies nesilaikymo [61, p. 174]. Taip pat Komisija ėmėsi veiksmų prieš valstybę narę, kurios galutinės instancijos teismai, visų pirma aukščiausiasis teismas, retai kreipiasi į Europos Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo. Komisija nusiuntė pagrįstą nuomonę Švedijai. Komisija taip pat pabrėžė, kad Švedijoje nėra nustatyta procedūra, kuria remiantis būtų galima nustatyti, kada turi būti kreipiamasi į Teismą. Komisija padarė išvadą, kad Švedija pažeidė išpareigojimus pagal Sutarties 234 str. 3 dalį, nes ji nesiėmė veiksmų prieš nacionalinių galutinės instancijos teismų praktiką nesikreipti į ETT tuo momentu kai skundas buvo priimtas ir nepateikiant argumentų, kurie leistų objektyviai patikrinti išpareigojimų vykdymą [62, p. 44–45]. Be to, Teisingumo Teismo prejudicinis sprendimas yra privalomas ne tik jo paprašiusiam nacionaliniam teismui, kad šis galėtų išspręsti nagrinėjamą pagrindinę bylą, bet ir kitiems ES valstybių narių teismams, kai toks klausimas kyla jų nagrinėjamosiose bylose [49, p. 7].

4. NACIONALINIŲ KONSTITUCINIŲ TEISMŲ POŽIŪRIS

Austrijos Verfassungsgerichtshof prisiėmė pareigą teikti paklausimus dėl prejudicinio sprendimo ETT [63]. Teismas konstatavo, kad, jei konstitucinio teismo sprendimas pagal nacionalinę teisę yra galutinis, jis turėjo būti pripažintas „teismu“ pagal Sutarties 234 straipsnį. Todėl toks kreipimasis buvo privalomas. Nebuvo sąlygų pagal CILFIT kriterijus, todėl nacionalinė procedūra buvo sustabdyta ir pateiktas paklausimas ETT.

Belgijos Arbitragehof kreipėsi į ETT be papildomų aiškinimų, ar jis gali būti laikomas „teismu“ pagal Sutarties 234 straipsnį [64]. Michel Melchior, Belgijos Arbitragehof pirmininkas, siekdamas sumažinti šio kreipimosi svarbą, pareiškė, kad nereikėtų prieiti prie išvados, jog Belgijos Arbitragehof dabar jau pripažįsta Bendrijos teisės viršenybę prieš Belgijos Konstituciją [65, p. 32–36].

Vokietijos Bundesverfassungsgericht nė karto nėra kreipęsis į Liuksemburgo teismą, bet jis teikia didelę pagalbą jam, įpareigodamas kitus galutinės instancijos Vokietijos teismus kreiptis dėl prejudicinio sprendimo. Be to, Vokietijos Konstitucinis Teismas mano, kad jis laikytųsi pareigos kreiptis į ETT, jei tai būtų būtina.

Prancūzijos Conseil constitutionnel taip pat nė karto nesikreipė dėl prejudicinio sprendimo ir, atrodo, net nemanoma, jog yra įpareigotas tą daryti [66]. *Conseil Constitutionnel*, tirdamas teisės aktų konstitucingumą, netiria teisės akto santykio su tarptautiniais susitarimais ar Europos Bendrijos teise. Apdorodamas skundus dėl rinkimų *Conseil Constitutionnel* taip pat turėtų įvertinti jų suderinamumą dėl tarptautinių sutarčių. Čia teorinis

kreipimosi į Europos Teisingumo Teismą klausimas galėtų iškilti [67].

Italijos Corte costituzionale Giampaoli [68] byloje Corte costituzionale iš pradžių pripažino galimybę, bet ne pareigą kreiptis į ETT, vėliau pareiškė, kad tokios galimybės nėra, nes jis nėra „teismas“ pagal Sutarties 234 straipsnį. Jei svarstomas akto konstitucingumas, susijęs su Europos Bendrijos teise, Italijos teismas, prieš kreipdamasis į konstitucinį teismą, turėtų kreiptis į Teisingumo Teismą [67].

Ispanijos Tribunal constitucional taip pat nelinkęs kreiptis į ETT. Vienoje iš bylų konstitucinis teismas turėjo galimybę išreikšti savo požiūrį į Sutarties 234 straipsnį. Baskų Parlamento jis buvo paprašytas kreiptis į ETT. Konstitucinis teismas prašymą atmetė. Konstitucinio Teismo nuomone, tik bendrosios kompetencijos teismai turi teisę (arba pareigą) kreiptis dėl prejudicinio sprendimo. Be to, Ispanijos Tribunal constitucional neperžiūri bendrosios kompetencijos teismų sprendimo nesikreipti į ETT, net jei tie teismai yra galutinės instancijos [69, p. 284–285].

Portugalijos Tribunal constitucional teisės aktų konstitucingumą tiria pirmiausia nagrinėdamas kitų teismų sprendimus. Konstituciniam teismui gali reikėti aiškinti EB teisę ir todėl kreiptis į Europos Teisingumo Teismą [67].

IŠVADOS IR APIBENDRINIMAI

Konstituciniai teismai nėra bendrosios kompetencijos teismų hierarchijos viršūnėje. Jie paprastai sprendžia tik bylas, kuriose nagrinėjamas konstitucinis elementas. Bendrieji (aukščiausieji) teismai, įgalioti nustatyti teisės aktų konstitucingumą, galėtų būti įvardinami kaip „*part-time* konstituciniai teismai“ [20, p. 31].

Konstitucinis teismas patenka į „teismo ir tribunolo“ sąvoką pagal Sutarties 234 straipsnį, o tai reiškia, kad jis turi pareigą kreiptis į Teisingumo Teismą, nes jis visada yra galutinės instancijos teismas.

Jeigu teismas sprendžia bylą kaip galutinė instancija, net ir nebūdamas teisminės hierarchijos viršuje, jis turi pareigą kreiptis į ETT [70].

ETT galėtų tiesiogiai būti įtrauktas į bylą, kurioje konstitucinis teismas turi abejonių dėl konkretaus Bendrijos akto, pvz., jei jis pažeidžia pagrindines teises ar laikomas *ultra vires*. Jei šiuo atveju kreipimasis paliekamas bendrosios kompetencijos teismui, bendraujama netiesiogiai.

Kreipimaisi konstituciniams teismams taip pat suteikia vertingos informacijos. Jei konstitucinis teismas abejoja dėl Bendrijos akto galiojimo (taikymo), nes Bendrijos institucijos pasisavino galias, kurios nebuvo perduotos, po ETT išaiškinimo turėtų būti aiškiau, ar tas aktas nepažeidžia pagrindinių teisių.

Tokiu atveju tai susiję su kitomis valstybėmis narėmis. Jei toks kreipimasis būtų pateiktas, visos valstybės narės žinotų savo padėtį.

Kad būtų išvengta konfliktinių situacijų tarp Europos Teisingumo Teismo ir nacionalinių konstitucinių teismų, minėtų šiame straipsnyje, Konstituciniai teismai

turėtų nevengti pareigos kreiptis dėl prejudicinio sprendimo ir derinti Europos Bendrijos teisės aiškinimą.

LITERATŪRA IR PAAIŠKINIMAI

1. **Lang John Temple** yra Airijos teisininkas, 1957 m. baigęs Trinity College Dubline, 1980 m. apsigynęs mokslų daktaro dideraciją. Šiuo metu dirba vizituojančiu moksliniu Oxfordo universitete ir vizituojančiu profesoriumi Trinity koledže Dubline. John Temple Lang yra Briuselio advokatūros narys ir advokatas Airijoje.
2. **Lang J. Temple.** The duties of national courts under Community Constitutional law. 1997.
3. Pavyzdžiui, Hintom EF. Strengthening the effectiveness of Community law: direct effect, article 5 EC and the European Court of Justice. 1999.
4. Nei pareigų, nei pateiktų bylų sąrašai nėra baigtiniai.
5. **Case 106/77 Amministrazione delle Finanze dello Stato vs. Simmenthal (1978) ECR 629.**
6. **Case 148/78 Pubblico Ministro vs. Ratti (1979) ECR 1629.**
7. **Case C-106/89 Marleasing SA vs. La Comercial Internacional de Alimentation SA (1990) ECR I-4135.**
8. **Joined Cases C-94/95 and C-95/95 Bonifaci and others vs. INPS (1997) ECR I-3969.**
9. **Joined Cases C-6/90 and 9/90 Francovich and Bonifaci vs. Italy (1991) ECR I-5357.**
10. **Case C-213/89 The Queen vs. Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd and Others (1990) ECR I-2433.**
11. **Case 5/88 Hubert Wachauf vs. Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft (1989) ECR 2609; Case C-60/00 Mary Carpenter vs. Secretary of State for the Home Department (2002) ECR I-6279.**
12. **Case C-234/89 Stergois Delimitis vs. Henniger Bräu AG (1991) ECR I-935.**
13. **Case 314/85 Foto-Frost vs. Hauptzollamt Lübeck-Ost (1987) ECR 4199; C-465/93 Atlanta Fruchthandels-gesellschaft mbH vs. Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft (1995) ECR I-3761.**
14. pranc. „priežastis būti/egzistuoti“.
15. **Alternatyvūs** konstitucijos užtikrinimo metodai, kiti nei teismų, šiame straipsnyje nebus nagrinėjami. Belgijos, Liuksemburgo ar Olandijos Raad van State ar Conseil d'Etat, nors jos ir turi patariamąją galimybę saugoti konstituciją, bet jos gali tik patarti, o ne blokuoti įstatymus, kuriuos pačios pripažino prieštaraujančiais Konstitucijai. Taip pat nebus nagrinėjama Suomijos sistema.
16. **Žr.** Vokietijos Bundesverfassungsgericht (Pagrindinio Įstatymo 93(1) straipsnis).
17. **Prancūzijos** Conseil constitutionnel prižiūri Parlamento įstatymų leidžiamųjų galių ribas: Prancūzijos Konstitucijos 34, 37 ir 61 straipsniai.
18. **Pvz.,** Prancūzijos Conseil constitutionnel. Prancūzijos Konstitucijos 58–60 straipsniai (renkant Prezidentą, Prancūzijos Conseil constitutionnel turi veikti tiek rinkimams rengiantis, tiek jiems vykstant, tiek ir skelbiant rezultatus. Per referendumus ji taip pat išikiša visose šiose trijose stadijose).
19. **Claes Monica.** The national Courts' mandate in the European Constitution. Hart publishing. Oxford and Portland, Oregon. 2006.
20. **Favoreu Louis.** Konstituciniai teismai. – Vilnius: Garnelis, 2001.
21. **Jarašiūnas E.** Valtybės valdžios institucijų santykiai ir Konstitucinis Teismas. – Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2003.
22. **Rasmussen Hjalte.** Confrontation or peaceful co-existence? On the Danish Supreme court's Maastricht ratification judgement. In: Liber amicorum in honour of lord Slynn of Hadley. Vol I. 2000.
23. **Due Ole.** Danish preliminary references. In: Liber amicorum in honour of lord Slynn of Hadley. Vol I. 2000.
24. **Toliau** tekste bus vartojami originalūs pavadinimai, nes jie visi vienaip ar kitaip reiškia konstitucinį teismą.
25. **Prancūzijoje** vis dar svarstoma, ar *Conseil constitutionnel* yra ar ne laikomas konstituciniu teismu.
26. **Liuksemburgo** Konstitucinis Teismas buvo įkurtas tik 1996 m., remiantis naujuoju 95 Konstitucijos straipsniu.
27. **Plačiau** žr., pvz., Žilys J. Konstitucinio teismo doktrinos formavimasis ir įtvirtinimas Lietuvos teisinėje sistemoje : daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė. – Vilnius: Lietuvos teisės akademija. 2000.
28. **Tačiau** dėl ribotos straipsnio apimties 2004 m. ir 2007 m. ES narėmis tapusių valstybių konstituciniai teismai nebus analizuojami.
29. **Arnold Rainer** Constitutional courts of Central and Eastern European countries as a dynamic source of modern legal ideas. In: The Tulane European and civil law forum. Vol. 18. 2003.
30. Tik ne Prancūzijoje, kur *Conseil constitutionnel* nariais gali būti tiesiog patyrę politikai ar pripažinti mokslininkai.
31. **Europos Sąjunga.** Steigimo dokumentai ir Sutartis dėl Konstitucijos Europai. – Vilnius: Eugrimas, 2005.
32. **Vesterdorf Bo.** A Constitutional court for the EU? In: International journal of constitutional law. Vol. 4, Nr. 4. 2006.
33. **Prancūzijos** konstitucinis teismas buvo įkurtas visų pirma prižiūrėti Parlamento teisės aktų leidybos ribas. Bet jau 1971 m. *Conseil constitutionnel* išplėtė konstitucinės kontrolės ribas įtraukdamas pagrindines teises. Belgijos *Cour d'arbitrage* buvo iškeltas uždavinys saugoti tris Konstitucijoje numatytas pagrindines teises: teisę į lygybę, nediskriminavimą ir teisę į išsilavinimą. Netrukus šios teisės išsiplėtė į visas Konstitucijoje numatytas pagrindines teises.
34. **Robert John.** Constitutional and international protection of human rights: competing or complementary systems? General report to the IXth Conference of European Constitutional courts. In: Human rights law journal. No. 1–2. 1994.
35. **Europos** Teisingumo Teismo Generalinis advokatas.
36. **Jacobs Francis Geoffrey.** The Community legal order – a constitutional order? A perspective from the European Court of Justice. In: Vers une nouvelle Constitution pour l'Union europeenne? Serie de publications de l'Academie de droit europeen de Treves. Vol. 21. 1997.
37. **Lietuvos Respublikos** Konstitucijos papildymo konstituciniu aktu „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 150 straipsnio papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 2004. Nr. 111-4123.
38. **Lietuvos Respublikos** Konstitucinio Teismo 2006 m. ko-vo 14 d., 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimai.
39. **Hogan and Whyte.** The Irish Constitution. 3rd edition. London, Butterworths. 1994, p. 392.
40. **Case C-93/97 Federation belge des Chambres Syndicales de Medecins ASBL (1998) ECR I-4837.** Klausimas iškilo, siekiant panaikinti Flamandų bendruomenės dekretą (analogas įstatymui). Leistinum klausimas Teismui nebuvo pateiktas, o šis ir nesigilino į tai. Tiriamas klausimas buvo susijęs su 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos

- 93/16/EEC 31 str. dėl laisvo daktarų judėjimo ir abipusio jų diplomų, pažymėjimų ir kitų kvalifikacijos įrodymų pripažinimo palengvinimo aiškinimu, OJ 1993 L 165/ 1.
41. **Case C-143/99** *Adria-Wien Pipeline GmbH vs. Finanzlandesdirektion für Kärnten* (2001) ECR I-8365 paras 14-20.
 42. **Europos** Teisingumo Teismo pirmininkas (1994 m. spalio 7 d. – 2003 m. spalio 7 d.).
 43. **Europos** Teisingumo Teismo teisėjas (1994–2006).
 44. <http://www.conseil-constitutionnel.fr/cahiers/ccc4/ccc4cjce.htm>
 45. <http://www.conseil-constitutionnel.fr/cahiers/ccc4/ccc4rage.htm>
 46. **Informacija** dėl nacionalinių teismų prašymų priimti pre-judicinį sprendimą pateikimo. Europos Sąjungos oficialus leidinys, 2005/C 143/01.
 47. **Pirmasis** sprendimas, kuriame ETT išsakė savo nuomonę dėl „nacionalinio teismo“ kriterijų, yra 1966 m. birželio 30 d. Sprendimas *Vaassen-Goebbels/Beambtenfonds voor het Mijnbedrijf*, 61-65, Rec. p. 377. Šie kriterijai atitinkamai plėtojami kituose Teismo sprendimuose ir nutartyse (žr., pvz., 1999 11 18 sprendimą *X et Y*, C-200/98, Rec. p. I-8261; 2000 07 06 sprendimą *Abrahamsson et Anderson*, C-407/98, Rec. p. I-5539; 2001 11 29 sprendimą *De Coster*, C-17/00, Rec. p. I-9445; 2003 07 11 nutartį *Cafom et Samsung*, C-161/03), neskelbta; 2004 01 15 nutartį *Saetti et Frediani*, C-235/02, Rec. p. I-1005; 2005 01 27 sprendimą *Denuit et Cordenier*, C-125/04, Rec. p. I-923.
 48. Procedūros *inter partes* reikalavimas nėra absoliutus reikalavimas, žr. *Case C-54/96 Dorsch Consult* (1997) ECR I-4961, para 31; *Joined Cases C-110/98 to C-147/98 Gabalfriša* (2000) ECR I-1577, para 37; *Case C-17/00 De Coster* (2001) ECR I-9445, para 14.
 49. **Kūris P.** Prejudicinio sprendimo procedūra Europos Bendrijų Teisingumo Teisme // *Jurisprudencija*. 2006. T. 6(84).
 50. **Pagal** Teisingumo Teismo procedūros reglamento 104a straipsnį, nacionalinio teismo prašymu, pirmininkas, vadovaudamasis teisėjo pranešimo ir išklausęs Generalinį advokatą, gali išimties tvarka nuspręsti taikyti pagreitintą procedūrą, nukrypstant nuo šio reglamento nuostatų dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, jeigu dėl minėtų aplinkybių nustatoma, kad sprendimas dėl šio Teismui pateikto klausimo yra neatidėliotinai reikalingas.
 51. **Case C-54/96 Dorsch Consult (1997) ECR I-4961; *Joined cases C-110/98 to C-147/98 Gabalfriša and others* (2000) ECR I-1557; *Case C-17/00 De Coster* (2001) ECR I-9445. Pastarojoje byloje generalinis advokatas Ruiz-Jarabo Colomer paprašė ETT aiškumo dėlei peržiūrėti „teismo ir tribunolo“ apibrėžimą. Jis pareiškė, kad tas apibrėžimas yra taip išplėstas, jog net leistų Sančai Pansai, kaip Baratarijos salos valdytojui, kreiptis dėl prejudicinio sprendimo. *Opinion of AG Ruiz-Jarabo Colomer in Case C-17/00 De Coster* (2001) ECR I-9445, at marginal number 14. Šioje konkrečioje byloje teismas neatsižvelgė į generalinio advokato nuomonę.**
 52. **Case C-143/99, Adria-Wien Pipeline GmbH vs. Finanzlandesdirektion für Kärnten (2001) ECR I-8365; *Joined Cases C-465/00, C-138/01 and C-139/01: Rechnungshof (C-465/00) v Österreichischer Rundfunk and Others and between Christa Neukomm (C-138/01), Joseph Lauer-mann (C-139/01) and Österreichischer Rundfunk* (2003)**
 53. **Case C-93/97 Federation belge des Chambres Syndicales de Medecins ASBL (1998) ECR I-4837.**
 54. **2007 m. gegužės 8 d.** LR Konstitucinio Teismo sprendimas byloje Nr. 47/04. <http://www.lrkt.lt/dokumentai/2007/s070508.htm>
 55. **Lapinskas K.** Europos tarptautinių teismų ir nacionalinių konstitucinių teismų jurisdikcijos ir jurisprudencijos sąlyčio problemos. In: *Konstitucija, nacionalinė teisė ir Europos teisė*. – Vilnius. 2004.
 56. **Case C-99/00 Criminal proceedings against Kenny Roland Lyckeskog (2002) ECR I-4839, para 15.**
 57. **Case C-337/95 Parfums Christian Dior SA and Parfums Christian Dior BV vs. Evora BV (1997) ECR I-6031.**
 58. **Skouris V.** The position of the European Court of Justice in the EU legal order and its relationship with national constitutional courts. In: *The position of Constitutional courts following integration into the European Union: International conference*. Bled, Slovenia, 30 September–2 October 2004.
 59. **Case C-224/01 Köbler (2003) ECR I-10239, para 55.**
 60. **Laiškas** buvo parašytas Vokietijos Vyriausybei 1990 08 03.
 61. **Anderson David W. K.** *References to the European Court / Ed. by David W.K. Anderson, Marie Demetriou; with a foreword by Lord Slynn of Hadley*. 2nd ed. London: Sweet&Maxwell. 2002.
 62. **The Duty** of Supreme Courts to Refer Cases to the ECJ: The Commission’s Action Against Sweden // Ulf Bernitz.
 63. **Case C-171/01 Wählergruppe Gemeinsam Zajedno/ Birlikte Alternative und Grüne GewerkschafterInnen/UG** (2003)
 64. **Case C-93/97 Federation belge des Chambres Syndicales de Medecins ASBL** (1998) ECR I-4837.
 65. **Melchior and Vandernooot.** *Controle de constitutionnalité et droit communautaire derive*. In: RBDC. 1998.
 66. <http://www.conseil-constitutionnel.fr/cahiers/ccc4/ccc4fran.htm>
 67. **General** report on the colloquium subject “The Preliminary Reference to the Court of Justice of the European Communities” 18th colloquium in Helsinki, 20 and 21 May 2002. http://www.juradmin.eu/colloquia/2002/gen_report_en.pdf
 68. www.giurcost.org
 69. **Estela de Noringa Antonio.** A dissident voice: the Spanish constitutional court case law on European Integration. In: *European public law*. No.2. 1999.
 70. **Case 6/64 Costa vs. ENEL** (1964) ECR 585; *Case 107/76 Hoffmann-La Roche* (1977) ECR 957; *Joined cases 35/82 and 36/82 Morson and Jhanjan* (1982) ECR 3723.

CONSTITUTIONAL COURTS IN EUROPEAN UNION LEGAL AREA

Eglė Kybartienė *

Mykolas Romeris University

S u m m a r y

This article defines differences between courts of the member states, performing constitutional control. It is stated that two main models of such control exist: American model based on constitutional control performed via main competence courts and European (also referred to as Austrian) model, which is distinct for the presence of constitutional court that is established for the specific aim.

* Mykolas Romeris University, Law faculty, Department of European Union law, lecturer.

Constitutional courts established as separate courts have a monopoly of legal acts constitution supervision.

Courts, having constitutional jurisdiction, belong to the hierarchy of main competence courts; they solve constitutional issues and perform legal acts' constitution supervision function which does not exist in common courts.

The article emphasizes that European Court of Justice although having characteristic features of national constitutional courts, but also because its' competence is considerably wider than constitutional courts is more similar to the Supreme Court, having constitutional jurisdiction.

The article analyses problems of European Court of Justice and national constitution courts, thus explaining the rea-

son of idle recognition of superiority of European Community law.

The article discusses if Constitutional courts are covered in the notion defined in the article 234 "Courts and Tribunals" of the Establishment Agreement. Case analysis, taking into consideration opinions of ECJ and constitutional courts is presented. Constitutional courts' obligation to apply to European Court of Justice is suggested. The article covers some member states constitutional courts' opinion regarding cooperation with ECJ.

Keywords: European Court of Justice, constitutional courts, having constitutional jurisdiction, article 234 of the EC Treaty, constitutional supervision.